

Толькі такім чынам прэса зможа выконваць ускладзеную на яе місцю пасрэдніка між аўтарамі-мастакамі і гледачамі.

Арцём Кавалеўскі
Беларускі дзяржаўны універсітэт

ТРАНЗІТЫЎНЫЯ ПАДЫХОДЫ Ў АСЭНСАВАННІ ЛІТАРАТУРНАГА ФАКТА

Літаратурны твор можа быць разгледжаны (з пункту гледжання са-
цыяльна-эстэтычнага быцця) як *канструкт аўтарскай персаніфікацыі*
і чытацкага ўспрымання адначасова, што непазбежна прыводзіць да
інтэрпрэтацыі тэкста ў той ці іншай яе форме.

Тлумачэнне паэтычнага твора, на думку некаторых даследчыкаў, з'яў-
ляецца сярэднім, прамежкавай галіной літаратуразнаўства, якая не супа-
дае наўпраст з фармальна-тэарэтычным вывучэннем паэтычнага тэксту
як сістэмы. Інтэрпрэтацыя ў нашым разуменні – паняцце больш шыро-
кае, яна цесна звязаная ў першую чаргу са спасціжэннем зместу твора, у
аснове якога ляжыць той змест, які аб'ектыўна прысутнічае ў паэтычнай
структуры. Гэты сэнс суб'ектыўна ўкладзены ў твор пісьменнікам і суб'ек-
тыўна ўспрыніты, адаптаваны чытаем. Кожны кампанент складана
арганізаванай славесна-мастацкай аўтарскай сістэмы ў рэшце рэшт
разлічаны на чытацкае ўспрыманне сістэмы вобразнай (нават калі ўявіць
практычную адсутнасць чытаема як асноўнага рэцыпента, то яго месца
абавязкова зойме сам аўтар, аднак у дадзеным выпадку інтэрпрэтацыя
страчвае сваю актуальнасць, бо не выходзіць за межы аўтарскай
аперцэпцыі).

Прачытанне крытыкам твора ці комплексная ацэнка творчасці
пісьменніка тычацца не толькі аўтарскіх твора альбо творчасці, але такса-
ма і іншых крытычных тэкстаў, прысвечаных дадзеным аб'ектам даследо-
вання. Такім чынам, літаратурны твор, крытычна асэнсаваны і суаднесь-
ны са шматлікімі рэплікамі-меркаваннямі аб ім ператвараецца ў *літара-
турны факт*, г. зн. у дыялог паміж творцам і публікай. Прычым мерка-
ванне крытыка, увасобленае ў створаным ім тэксле, з'яўляецца важным і
неад'емным элементам гэтага літаратурнага факта. Дадзенае паняцце (не-
абходнае ў працэсе разважання над месцам твора ў гісторычна-
літаратурным працэсе) уяўляе сабою (у самым абагульненым выглядзе)
адзінства, якое складаецца з твора літаратуры і яго *інтэрпрэтацыйнай*

мадэлі ў канкрэтных сацыяльна-літаратурных абставінах. У найбольш аба-гульненай форме літаратурны факт паўстае як двухэлементная сістэма: твор і пасіўнае меркаванне аб ім той ці іншай чытацкай супольнасці. Такая спрошчаная сістэма аказваецца пазбаўленая дынамікі, якую здольнае прыўнесці толькі крытычнае выказванне.

З'яўленне хаты б адзінага крытычнага выказвання аб творы пераўтварае літаратурны факт ў трохэлементную дынамічную сістэму: паміж творам і пасіўным аб ім меркаваннем паўстае меркаванне, вербальна аформленае – увасоблене ў тэксле чытацька сведчанне асэнсаванага прачытання твора, прычым гэтае сведчанне амбівалентнае, бо яно накіравана як на сам твор, так і на чытацкае ўражанне аб ім. Складанасць і развітасць структуры літаратурнага факта наўпраст залежыць ад колькасці крытычных выказванняў аб канкрэтным творы. У найбольш разгорнутым выглядзе літаратурны факт мае характар прасторы з трывма асноўнымі сферамі засяроджанасці: цэнтральную пазіцыю займае сам твор, вакол яго групуюцца і функцыянуюць крытычныя выказванні, якія з'яўляюцца ацэначнымі рэплікамі адносна мастацкага прадукту.

З пункту гледжання засваення чытачом прасторы літаратурна-крытычнага твора варта адзначыць, што ў гэтай перспектыве ён з'яўляецца актуалізацыяй «звышусведамлення» аўтарскага тэксту альбо аўтара; чытацьку мае права (і нават павінен) ўяўіць некаторыя перадумовы з'яўлення мастацкага тэксту, спецыфіку аўтарскіх вымыслу і задумы, вербалізаваць уяўнае становішча так званага «ідэальнага» аўтара, які добра ўсведамляе межы свайго твора і здольнасць толькі частковай рэалізацыі яго патэнцыяльна-універсальных магчымасцей (мастацкіх, ідэйных, маральных, сацыяльных і інш.).

З'яўленне новага літаратурнага твора заўсёды прадугледжвае амаль адначасовую магчымасць з'яўлення крытычных меркаванняў аб ім, якія выступаюць у якасці інфарматыўных «адказаў» і забяспечваюць уключэнне канкрэтнага твора ў сістэму бягучага літаратурнага працэсу. Новы мастацкі твор здольны актыўізаваць (і актуалізаваць) прастору свайго прачытання і пазнейшых вытлумачэнняў, якія – калі гэта вытлумачэнні крытычнае – самі з'яўляюцца тэкстамі і існуюць у якасці аўтарскай персаніфікацыі чытацька праз спасціжэнне прасторы мастацкага тэксту.

Як ужо падкрэслівалася вышэй, такая прастора прачытання з'яўляецца літаратурным фактам, які пачынае сваё існаванне з моманту з'яўлення і далейшай актуалізацыі мастацкага твора шляхам усвядомленай яго апрабацыі. Але трэба таксама ўлічваць наяўнасць яшчэ адной, немала-

важнай, кампліментарнай у дачыненні да прасторы літаратурнага факта, сферы, непасрэдна звязанай з творам, у межах якой змяшчаецца ўся сума інфармацыі пра яго як рэальнай, так і верагоднай, гіпатэтычнай. Гэтая сфера вызначае поле альтэрнатыўнага жыцця мастацкага твора і дае магчымасць для бясконцай колькасці прачытанняў, якія будуць базавацца ўжо не толькі на патэнцыяльных эстэтычных магчымасцях твора, прысутных у ім іманентна, але і на ўжо існуючых ацэнках і меркаваннях, якія ў дадзеным выпадку можна разглідаць як першаэлементы і першапрычыны складанай інтэрпрэтацыйнай сістэмы. Такім чынам, літаратурны твор пацвярджае сваю мастацкую універсальнасць і першапачатковую апрыорную шматзначнасць.

Гэты спосаб яго існавання ўпłyвае і на два варыянты інтэрпрэтацыі: першы – з пункту гледжання аўтарскай задумы і псіхалогіі спасціжэння рэчаіснасці, другі – з пункту гледжання непасрэднага чытацкага ўспрымання; прычым апошні варыант уяўляеецца больш прадуктыўным у дачыненні да крытычнага выказвання па прычыне той асаблівай увагі, якая ў ім адводзіцца рэцыпіенту, бо ў рэшце рэшт і мастацкі твор, і твор крытычны адрасаваны менавіта чытачу.

Аnton Сидоренка

Белорусский государственный университет

КІНОЖУРНАЛИСТИКА В КОНТЕКСТЕ КІНОКЛУБНОГО ДВІЖЕНИЯ

У некоторых журналистов, пишущих о кино, иногда обнаруживается полное отсутствие знаний по интересующему их предмету. Зачастую речь не идет о малоизвестных персонах или редких картинах. Некоторые молодые журналисты плохо ориентируются в творчестве киномастеров, информация о которых находится в открытом доступе на русском и белорусском языках в Интернете, на полках библиотек, широко представлена в ассортименте видеофильмов. Причины такого явления разные: и специфика преподавания истории, теории кино, и отсутствие системы в просмотрах кинофильмов, плохое состояние материальной базы учебных заведений, невозможность создать достойную видеотеку.

Положение могла бы спасти единая синематека, где можно найти нужную кинокартину. В настоящее время функции подобной синематеки частично выполняет киноколлекция в Музее истории белорусского